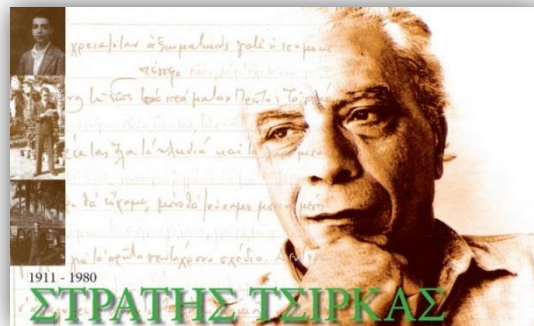

Αριάγνη

απόσπασμα

Ο συγγραφέας

Φιλολογικό ψευδώνυμο του Γιάννη Χατζανδρέα. Γεννήθηκε στο Κάιρο της Αιγύπτου στις 10 Ιουνίου 1911 αλλά κατάγεται από το νησί Ίμβρος. Το 1963 εγκαθίσταται μόνιμα στην Ελλάδα, όπου εργάζεται ως μεταφραστής και δημοσιογράφος ενώ παράλληλα συνεχίζει το συγγραφικό του έργο. Πέθανε στην Αθήνα στις 27 Ιανουαρίου 1980. Ήταν κυρίως πεζογράφος αλλά και ποιητής και δοκιμιογράφος (και μεταφραστής). Ο Τσίρκας αρχίζει από το 1927 να δημοσιεύει έργα του σε διάφορα περιοδικά της εποχής.

Ο Τσίρκας είναι περισσότερο γνωστός από τη μυθιστορηματική του Τριλογία **Ακυβέρνητες Πολιτείες**, μέρος της οποίας είναι και η **Αριάγνη**, την επεξεργάστηκε με μόχθο για πάρα πολλά χρόνια. Η Τριλογία αυτή αναφέρεται στον πόλεμο της Μ. Ανατολής (1941-1944) και ιδιαίτερα μέσα στα κινήματα και μέσα στο ελληνικό εκστρατευτικό σώμα και τις αντιδράσεις εναντίον τους. Το αυθεντικότερο αυτό μυθιστόρημα οργανώνεται σε πραγματικό μυθιστόρημα με αυστηρή τεχνική και ισορροπία στη διάρθρωση του και με μια αφήγηση θερμή και συγκινημένη.

Ιστορικό πλαίσιο

Η **Αριάγνη** (1962) είναι το δεύτερο από τα τρία βιβλία που αποτελούν το μυθιστόρημα **Ακυβέρνητες Πολιτείες** του Στρατή Τσίρκα (1911-1980). Τα άλλα δύο είναι: Η **Λέσχη** (1960) και Η **Νυχτερίδα** (1965). Η δράση εκτυλίσσεται, διαδοχικά, στην Ιερουσαλήμ, στο Κάιρο και στην Αλεξάνδρεια. **Κεντρικό πρόσωπο και στα τρία είναι ο Σιμωνίδης ή Καλογιάννης, ανθυπολοχαγός των ελληνικών στρατιωτικών τμημάτων που είχαν σχηματιστεί στην Αίγυπτο, μετά την κατάληψη της Ελλάδας από τους Γερμανούς.** Είναι μέλος αριστερής οργάνωσης και εμπλέκεται στις πολιτικές δραστηριότητες της εποχής. Οι **πολιτικές συγκρούσεις, το ελληνικό στοιχείο των παροικιών, καθώς και το κοσμοπολίτικο κλίμα της Μέσης Ανατολής** κυριαρχούν στο μυθιστόρημα.

Το βιβλίο, ολόκληρη η τριλογία, έχει σαν βασικό θέμα τις πολιτικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα στη Μ. Ανατολή το 1944. Ο **Τσίρκας έζησε στο κέντρο των εξελίξεων αυτών** και η υπόθεση τον έκαιγε τόσο πολύ, ώστε αποφάσισε να την κάνει μυθιστόρημα. Καλύπτει το χρονικό διάστημα από το Δεκέβριο του 1942, όταν ο Ρόμελ [Γερμανός στρατηγός] αρχίζει να υποχωρεί μπροστά στη πίεση του Μοντγκόμερυ [Βρετανός στρατηγός], μέχρι το καλοκαίρι του 1943 και τελειώνει με τη δραματική πορεία των Ελληνικών δυνάμεων μέσα στην έρημο της Συρίας. Τα θέματα που καλύπτει το μυθιστόρημα είναι:

- Η ζωή των Ελλήνων στο Κάιρο
- Η ζωή των ντόπιων λαϊκών στρωμάτων
- Οι πολιτικές ζυμώσεις μέσα στους ελληνικούς κύκλους και οι επεμβάσεις ξένων πρακτόρων.

Σε αλληπάλληλους κύκλους όμως μας δίνει τη ζωή των Ελλήνων και των ιθαγενών στο Κάιρο, καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Η **Αριάγνη** (ναξιώτικη προφορά του Αριάδνη) **λειτουργεί σε δύο επίπεδα** με σαφή τη μυθολογική παραπομπή:

γίνεται ο οδηγός για να βγει ο Μάνος από τον Λαβύρινθο της αράπικης συνοικίας όπου έχει χαθεί

αλλά και ο οδηγός για όλους εκείνους που χάθηκαν στους λαβύρινθους των πολιτικών αντιπαράθεσεων.

Η Αριάγνη είναι η λαϊκή σοφία προσωποποιημένη που εκφράζει τη συμπάθεια για τον φτωχόκοσμο, είναι η «σοφή καρδιά» μέσα στη «σύγχυση φρενών» που κυριαρχεί.

Η Αριάγνη είναι από τα αδρότερα πρόσωπα που έχει πλάσει ο Τσίρκας.

Στο απόσπασμα του σχολικού βιβλίου ο Σιμωνίδης βρίσκεται για ανάρρωση στο Κάιρο και φιλοξενείται στο σπίτι μιας λαϊκής ελληνικής οικογένειας, της Αριάγνης και του Διονύση Σαρίδη, που ο γιος τους Μιχάλης είναι φίλος του.

Στο **εξεταζόμενο απόσπασμα** το ενδιαφέρον προσωρινά απομακρύνεται από τον Παγκόσμιο Πόλεμο και επικεντρώνεται στις σχέσεις που διαμορφώνονται ανάμεσα στους Ευρωπαίους κατοίκους της Αιγύπτου και τους ντόπιους με αποκορύφωμα την **προφητική θέαση του επερχόμενου διωγμού των ξένων από τους αγανακτισμένους πια Αιγύπτιους.**

Μέσα από την αφήγηση με τις αναφορές που γίνονται στο πρώτο απόσπασμα του κειμένου στους αγώνες του εργατικού κινήματος της Αιγύπτου, ο συγγραφέας μας γυρίζει αρκετά χρόνια πίσω, καθώς έχουμε κατά σειρά:

- **την απεργία του 1899**, όπου Ευρωπαίοι και Αιγύπτιοι εργάτες από κοινού κατόρθωσαν να διεκδικήσουν καλύτερες συνθήκες εργασίας και πληρωμής,
- **την απεργία του 1911**, όπου εκ νέου ντόπιοι και ξένοι εργάτες κράτησαν κοινό μέτωπο,
- **την απεργία του 1919** («Ήταν κανένα χρόνο μετά που τέλειωσε ο άλλος πόλεμος»), την οποία οργανώνει ο Διονύσης Σαρίδης του μυθιστορήματος, στην οποία όμως υπάρχει σαφής αντίδραση των Ελλήνων και λοιπών Ευρωπαίων εργατών (σερβιτόρων) κατά της πρόσληψης ντόπιων υπαλλήλων.

Επίσης, με την «**προφητική**» **αφήγηση της Αριάγνης** υπαινίσσονται γεγονότα που θα συμβούν αρκετά χρόνια μετά, όταν οι Αιγύπτιοι υπό την ηγεσία του Γκαμάλ Άμπντελ Νάσερ **θα εκδιώξουν από την Αίγυπτο τους ξένους παροίκους, μεταξύ των οποίων και πολλές χιλιάδες Ελλήνων.**

Ο Νάσερ θα καταλάβει την εξουσία της Αιγύπτου τον Ιούλιο του 1952 με βασική του επιδίωξη να επαναφέρει τον έλεγχο της χώρας στα χέρια του αιγυπτιακού λαού και να θέσει τέρμα στη συνεχή εκμετάλλευση των Αιγυπτίων από τους ξένους.

Οι δηλωμένοι αυτοί στόχοι θα προκαλέσουν αναστάτωση στους Έλληνες της Αιγύπτου, οι οποίοι από τα πρώτα κιόλας βήματα του νέου καθεστώτος θα ξεκινήσουν να εγκαταλείπουν τη χώρα σε μια φυγή που θα συνεχιστεί αμείωτη μέχρι και το 1962, οπότε η ελληνική παροικία θα έχει πια σχεδόν εκμηδενιστεί. Η φυγή των Ελλήνων θα λάβει δραματικές διαστάσεις αρχικά το 1956, όταν ο Νάσερ προχώρησε στην εθνικοποίηση της διώρυγας του Σουέζ, χρονιά που θα διεξαχθεί και ο πόλεμος με το Ισραήλ, και κυρίως το 1957, όταν εθνικοποίησε πολλές επιχειρήσεις της χώρας (βιομηχανίες, τράπεζες, εμπορικές εταιρείες κτλ.), επιφέροντας ανεπανόρθωτο πλήγμα στην οικονομική δραστηριότητα των εκεί Ελλήνων.

Τα πρόσωπα

- Διονύσης Σαρίδης
- Αριάγνη, σύζυγος του Δ. Σαρίδη
- Τα παιδιά της οικογένειας [Σταμάτης, Μιχάλης, Νίκος, Ουρανία, Καλλιόπη]
- ο Έλληνας ανθυπολοχαγός Σιμωνίδης [φιλοξενούμενος της οικογένειας με αριστερές τάσεις, φίλος του Μιχάλη]

Η δομή του κειμένου

Οι δυο βασικές σκηνές / ενότητες του αποσπάσματος είναι:

	
Η συζήτηση στο τραπέζι κατά την οποία εκδηλώνονται οι ρατσιστικές αντιλήψεις του Διονύση και του γιου του Σταμάτη	Οι αναμνήσεις της Αριάγνης όταν ο Γιούνες έσωσε την κόρη της, την Ουρανία. Ακόμα εκδηλώνονται οι φόβοι της για το αβέβαιο μέλλον του Ελληνισμού της Αιγύπτου.

Χαρακτηρισμοί

Ο Διονύσης μέσα από τις ιδέες του...

- Εχθρική και απάνθρωπη στάση. Δεν είναι άνθρωπος της ανοχής και της μετριοπάθειας. Δε σέβεται τους «αραπάδες» αλλά και γενικά τον άνθρωπο.
- Ρατσιστικές ιδέες, υπέρ των φυλετικών διακρίσεων.
- Μίσος και κακία, γεμάτος απανθρωπιά. Θεωρεί τους ντόπιους υπάνθρωπους.
- Συμφεροντολόγος και εκμεταλλευτής, υποτιμά τους ντόπιους.
- Τον οδηγούν τα συναισθήματα και όχι η λογική.
- Είναι κοντόφθαλμος, δε βλέπει, μακροπρόθεσμα το ατομικό του συμφέρον (δεν είναι διορατικός, σε αντίθεση με την Αριάγνη.)

- Παραγνωρίζει την πανανθρώπινη αξία ότι οι άνθρωποι όλοι είναι ίσοι.
- Αχάριστος, αγνώμονας γιατί ενώ είδε καλό από τους «αραπάδες» επιλέγει να μην το θυμάται καθόλου.

Η Αριάγνη μέσα από τις ιδέες της...

- Φιλική, ανθρώπινη και ανεκτική στάση. Αγάπη και καλοσύνη, γεμάτη ανθρωπιά.
- Κατά των φυλετικών διακρίσεων - αντιρατσίστρια.
- Σεβασμός προς τους «αραπάδες» και ευγνώμων για το καλό που της έκαναν.
- Βαθιά αίσθηση της ιστορικής νομοτέλειας ότι οι αδικημένοι θα εξεγερθούν και τότε αλοιμόνο στους ξένους (διορατική).
- Η στάση της δίνει μάθημα πολιτικής και ανθρωπισμού στον άντρα της, στον περίγυρό της αλλά και σ' εμάς ότι δεν υπάρχουν ανώτερα και κατώτερα όντα, αλλά άνθρωποι με τα ίδια αισθήματα που σε τίποτε δε διαφέρουν μεταξύ τους παρά μόνο στο χρώμα του δέρματος.
- Η Αριάγνη είναι ένα πρόσωπο ζεστό, ανθρώπινο και ταυτόχρονα προσωποποίηση της λαϊκής θυμοσοφίας και καλοσύνης. Ο Τσίρκας χωρίς να το αναφέρει κάπου ταυτίζει την Αριάγνη με τη μάνα του.

Να χαρακτηρίσετε...

- Ο Μιχάλης είναι προοδευτικών αντιλήψεων.
- Ο Σταμάτης είναι συντηρητικών αντιλήψεων (συμφωνεί με τον πατέρα του στις ιδέες και νοοτροπία).

Αφηγηματική τεχνική

Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ποικίλες αφηγηματικές τεχνικές:

αφήγηση, περιγραφή, σχόλιο, διάλογο, μονόλογο και εγκιβωτισμό.

Η ιστορία δίνεται μέσα από την οπτική γωνία πολλών προσώπων. Τα πρόσωπα αυτοαποκαλύπτονται χωρίς να είναι απαραίτητη η μεσολάβηση του εξωτερικού αφηγητή.

Στο απόσπασμα ακούγεται η φωνή τριών αφηγητών

Ανώνυμος αφηγητής

Η αφήγηση ξεκινά μ' έναν τριτοπρόσωπο αφηγητή μηδενικής εστίασης [«Για χάρη του ξένου η Αριάγνη...»]. Με τον τρόπο αυτό ο ήρωας του έργου ο Μάνος Σιμωνίδης, που λειτουργεί συνήθως ως α' προσώπου αφηγητής, και κατέχει κεντρικό ρόλο στα διαδραματιζόμενα γεγονότα, αποσύρεται από το κέντρο του ενδιαφέροντος. Η αλλαγή αυτή υποδηλώνει και τη γενικότερη αλλαγή θέματος, καθώς σ' αυτό το κεφάλαιο το βασικό θέμα δεν είναι πια τα του πολέμου, αλλά η ζωή μιας οικογένειας Ελλήνων στο Κάιρο και οι σχέσεις τους με τους ντόπιους.

Ο αφηγητής της ιστορίας τοποθετείται έξω από την ιστορία που διηγείται, δεν μετέχει καθόλου σ' αυτήν. Αφηγείται σε τρίτο γραμματικό πρόσωπο και σε χρόνο παρελθοντικό. Παρακολουθεί από κοντά τους ψυχικούς κραδασμούς των ηρώων και αφήνει να κυριαρχήσουν το βλέμμα, οι αντιλήψεις και οι αισθήσεις τους. Κρατεί διακριτική στάση, δεν υποσκάπτει ούτε ανατρέπει τον κόσμο των χαρακτήρων του. Δεν είναι παντογνώστης, καθώς οτιδήποτε για τους ήρωες προκύπτει από την ερμηνεία που κάνει ο ίδιος ο αναγνώστης για τη συμπεριφορά τους.

Διονύσης

Αφηγητής δευτέρου βαθμού, διηγείται σε πρώτο πρόσωπο και σε χρόνο παρελθοντικό (αναδρομή) την ιστορία για την απεργία που ο ίδιος οργάνωσε.

Αφηγείται τα γεγονότα της απεργίας του 1919, στην οποία ο ίδιος είχε πρωταγωνιστικό ρόλο. «Την απεργία εγώ την οργάνωσα». Η αφήγησή του συνιστά αναδρομή και εγκιβωτίζεται μέσα στην ευρύτερη αφήγηση. Ο Σαρίδης, επομένως, είναι ένας ενδοδιηγητικός – ομοδιηγητικός τύπος αφηγητή, που αφηγείται σε α' πρόσωπο με εσωτερική εστίαση μια ιστορία στην οποία μετέχει. Είναι ενδοδιηγητικός, διότι αφηγείται μια ιστορία που εγκιβωτίζεται σε μια ευρύτερη ιστορία και άρα δεν είναι ο κεντρικός αφηγητής. Είναι ομοδιηγητικός, διότι η ιστορία που αφηγείται είναι η δική του ιστορία.

Αριάγνη

Αφηγητής δευτέρου βαθμού, διηγείται σε πρώτο πρόσωπο και **κινείται σε όλα τα χρονικά επίπεδα ⇒ παρόν – παρελθόν – μέλλον.** Υποκαθιστά την έλλειψη ενός ιθαγενούς εστιαστή, **αντιπροσωπεύει μια θετική ματιά προς το ιθαγενικό στοιχείο.** Καταργεί τα συμπλέγματα ανατολισμού και ρατσισμού, είναι απαλλαγμένη από ιδεολογικά στερεότυπα.

Όταν λαμβάνει το λόγο δίνει σε α' πρόσωπο μια ευρεία αφήγηση που **περιλαμβάνει μια πρόδρομη αφήγηση,** κατά την οποία **προβλέπει** το διωγμό των Ελλήνων από την Αίγυπτο, και **μια αναδρομική αφήγηση,** κατά την οποία **θυμάται ένα σημαντικό γεγονός από τα παιδικά χρόνια της Ουρανίας,** της κόρης της. Η Αριάγνη είναι επίσης ενδοδιηγητικός – ομοδιηγητικός τύπος αφηγητή, που αφηγείται με εσωτερική εστίαση την ιστορία της.

*Οι αφηγήσεις τόσο του Διονύση όσο και της Αριάγνης
στην ουσία συνιστούν μεταδιήγηση, εγκιβωτισμένη δηλαδή αφήγηση,
εφόσον πρόκειται για άλλες ιστορίες με διαφορετικό αφηγηματικό περιεχόμενο,
στις οποίες μετέχουν όμως και οι ίδιοι.*

Χρόνος και ρυθμός της Αφήγησης

Ο χρόνος της αφήγησης

Η αφήγηση περιλαμβάνει μια **σειρά αναδρομών** καθώς και μία **πρόληψη.**

Αναδρομές

- α) όταν ο ξένος (ο Μάνος Σιμωνίδης) αναφέρεται στα γεγονότα του τραυματισμού του στην Κυρηναϊκή,
- β) όταν ο Διονύσης Σαρίδης αναφέρεται στην απεργία που είχε οργάνώσει ο ίδιος και
- γ) όταν η Αριάγνη θυμάται την ξαφνική ασθένεια της Ουρανίας.

Πρόληψη όταν η Αριάγνη διαβλέπει πως η κακή συμπεριφορά των Ελλήνων εις βάρος των Αιγυπτίων θα καταλήξει στο διωγμό των Ελλήνων.

Ήσθητική γυνία του Διονύση

Ο Διονύσης αρνείται να εξισώσει τον εαυτό του με τους ντόπιους. Τα λόγια του είναι γεμάτα περιφρόνηση και αναδεικνύουν την αρνητική εκείνη νοοτροπία των παροίκων που εξώθησε τελικά τους Αιγύπτιους να λάβουν τον έλεγχο της χώρας τους και να εκδιώξουν όλους τους ξένους.

Μέσα από τα λόγια του Διονύση γίνεται εμφανές πως οι Αιγύπτιοι αντιμετωπίζονταν στην ίδια τους τη χώρα ως τελευταίας κατηγορίας πολίτες, ως υπηρέτες, που ήταν αναγκασμένοι να δέχονται όποια δουλειά τους προσέφεραν οι Ευρωπαίοι, με το χαμηλότερο δυνατό μισθό. Η εκμετάλλευση του Αιγυπτιακού λαού ήταν συνεχής και γινόταν όχι μόνο αποκάλυπτα, αλλά και με πλήρη απαξίωση απέναντι στους ντόπιους κατοίκους. Οι Ευρωπαίοι άποικοι πλουτίζουν εκμεταλλευόμενοι με κάθε τρόπο τους οικονομικά εξασθενημένους και με ελλιπή μόρφωση ντόπιους κατοίκους.

«Ο ντόπιος θέλει κουρμπάτσι (μαστίγιο) για να σε φοβάται, αλλιώς χάθηκες»

Ο Διονύσης, αν και είναι ένας φτωχός υπάλληλος, υιοθετεί μια υπεροπτική στάση απέναντι στους ντόπιους κατοίκους, φανερώνοντας έτσι τη ρατσιστική του φύση. Είναι, άλλωστε, σαφές πως ο ρατσισμός αποτελεί έκφανση της ανάγκης του ανθρώπου να υπερέχει από κάποιον και να ξεσπά σε αυτόν όλη την εσωτερική του απογοήτευση για την προσωπική του αδυναμία να επιτύχει και να καταστήσει τον εαυτό του μια άρτια ανεπτυγμένη προσωπικότητα. Όλες οι ελλείψεις του ανθρώπου, όλη εκείνη η πίκρα που αισθάνεται γιατί δεν κατόρθωσε να αξιοποιήσει τις δυνατότητές του, εκδηλώνονται μ' ένα πρωτοφανές μίσος και μια αδικαιολόγητη εμπάθεια για τον άλλο άνθρωπο, στο πρόσωπο του οποίου ο ρατσιστής βλέπει ουσιαστικά τον αποτυχημένο εαυτό του. Όσες κατηγορίες, όση περιφρόνηση δεν μπορεί να στρέψει προς τον εαυτό του, γιατί απλά δεν έχει τη δύναμη να αποδεχτεί τις προσωπικές του ελλείψεις, τρέπονται σε μίσος προς τον άλλο άνθρωπο, προς τον ξένο.

Ο Διονύσης Σαρίδης, δεν κατόρθωσε ποτέ να γίνει κάτι περισσότερο, δεν κατόρθωσε να φτάσει τον πλούτο των άλλων Ελλήνων παροίκων και αποζητά κάποιον που να βρίσκεται σε χειρότερη μοίρα, αποζητά κάποιον για να εκφράσει όλη την εμπάθεια που αισθάνεται για τον ίδιο του τον εαυτό, και τον βρίσκει στο πρόσωπο των ντόπιων, στο πρόσωπο των Αιγυπτίων που έχουν γίνει τα θύματα της ακόρεστης απληστίας των Ευρωπαίων.

Ήσθητική γυνία της Αριάγνης

Μέσα από τη φωνή της Αριάγνης δίνεται ένας εξάίρετος λόγος για την ισότητα των ανθρώπων, για την αξία κάθε ανθρώπου ανεξάρτητα από την εθνικότητα και την οικονομική του κατάσταση.

Η Αριάγνη διαθέτει την ωριμότητα εκείνη που της επιτρέπει να έχει πλήρη επίγνωση της θέσης της. Γνωρίζει πως η μοίρα της είναι απόλυτα συνδεδεμένη με τη μοίρα των ντόπιων κατοίκων, τους σέβεται και αναγνωρίζει στο πρόσωπό τους την ευγένεια των συναισθημάτων τους και τη μεγαλοψυχία τους.

Σε αντίθεση με το σύζυγό της, η Αριάγνη αντιλαμβάνεται πως **δεν μπορεί και δεν πρέπει οι άνθρωποι, ιδίως εκείνοι που βρίσκονται στην ίδια άσχημη κατάσταση, να έχουν εχθρότητες μεταξύ τους** και διαθέτει τη **σοφία** εκείνη που προέρχεται από τη **βαθιά αυτογνωσία** και την **αποδοχή του ίδιου του εαυτού της**. Κατανοεί πως θα ήταν μια **περιττή και ανώφελη ματαιοδοξία** να υιοθετήσει τις απόψεις του συζύγου της και **να θεωρήσει τον εαυτό της καλύτερο από τους ντόπιους**. Βλέπει σ' εκείνους τα **ίδια βάσανα** με τα δικά της και πολύ περισσότερο βλέπει σ' εκείνους την **ίδια αγάπη και την ίδια διάθεση αυτοθυσίας** που διακρίνει και την ίδια.

Τα λόγια της Αριάγνης λειτουργούν ως οδηγός για τη σύμπραξη των δύο λαών ή καλύτερα για τη σύμπραξη των φτωχών ανθρώπων που μοιράζονται την ίδια χώρα, **ώστε μαζί να αντιμετωπίσουν τον κοινό εχθρό, που δεν είναι άλλος από τους πλούσιους εκμεταλλευτές, όποιας εθνικότητας και αν είναι αυτοί. Οι φτωχοί άνθρωποι δεν έχουν το περιθώριο να χωρίζονται σε Έλληνες και Αιγύπτιους, οι φτωχοί άνθρωποι ανήκουν στην ίδια κατατρεγμένη φυλή, όπου κι αν κατοικούν, όποιοι κι αν είναι.**

Η Αριάγνη βλέπει καθαρότερα από το σύζυγό της πως η **αυταρχική και υπεροπτική στάση που κρατούν οι Ευρωπαίοι δε θα μείνει χωρίς απάντηση**. Όσο καλοί και μεγαλόψυχοι κι αν είναι οι Αιγύπτιοι, **δεν πρόκειται να αντέξουν για πολύ ακόμη την εκμετάλλευση, την περιφρόνηση και το μίσος που λαμβάνουν αφειδώς από τους Ευρωπαίους.**

«Γιατί γουμάρια; Γιατί κουρμπάτσι; Εκεί που είναι ο πόνος κι ο ιδρώτας και τα δάκρυα, εκεί δεν είναι ο άνθρωπος; Γιατί λοιπόν σκάβετε ένα χαντάκι και χωρίζετε; Που θα σας βγάλουν αυτά τα μυαλά;»

Η Αριάγνη δεν μπορεί να δεχθεί τη φυλετική διάκριση, ιδίως ανάμεσα σε φτωχούς ανθρώπους που θα έπρεπε να ζουν μεταξύ τους απολύτως αρμονικά. Η Αριάγνη βλέπει γύρω της **όχι Έλληνες και Αιγύπτιους, αλλά ανθρώπους**: ανθρώπους που είναι αναγκασμένοι να δουλεύουν σκληρά μόνο και μόνο για να διασφαλίσουν τα τελείως απαραίτητα για την επιβίωσή της. **Εκεί που υπάρχει φτώχεια και ανάγκη οι άνθρωποι θα πρέπει να συμπράττουν και να αντιμετωπίζουν από κοινού τα προβλήματά τους** κι όχι να ψάχνουν λόγους για να θέτουν εμπόδια στη μεταξύ τους συνύπαρξη.

Η Αριάγνη θεωρεί **απαράδεκτη και επικίνδυνη τη στάση του συζύγου της** και διαβλέπει πως η συνεχής αυτή περιφρόνηση απέναντι στους ντόπιους δεν μπορεί παρά να προκαλέσει την αντίδρασή τους και **κατανοεί πως δε θα αργήσει η μέρα που οι Έλληνες και οι Ευρωπαίοι θα λάβουν ό,τι έδωσαν**. Οι Αιγύπτιοι **θα απαντήσουν στη βία με βία και στην περιφρόνηση με πλήρη επανάκτηση της εθνικής τους περηφάνιας.**

Προβλέποντας τη μέρα του διωγμού των Ελλήνων από την Αίγυπτο η Αριάγνη σκέφτεται πως το μόνο που θα μπορούν να κάνουν τότε είναι να μαζέψουν όπως όπως τα πράγματά τους για να τα πάρουν στη νέα τους πατρίδα. Μα η ίδια γνωρίζει καλά πως αυτό θα είναι τελείως μάταιο. **Όσα πράγματα κι αν κατορθώσουν να μεταφέρουν, ό,τι έχει πραγματική σημασία, δηλαδή τις αναμνήσεις τους και τη ζωή που με κόπο έχτισαν στην Αίγυπτο δε θα μπορούν να τα πάρουν κοντά τους.**

Εκείνο που πρέπει να κάνουν είναι να σταματήσουν, όσο είναι ακόμη καιρός, την κακομεταχείριση των ντόπιων. **Αν θέλουν να διασώσουν τη ζωή που έζησαν στην Αίγυπτο** κι αν θέλουν να συνεχίσουν να ζουν στη χώρα όπου έκαναν τις οικογένειές τους και πλούτισαν τη ζωή τους με χιλιάδες αναμνήσεις, **θα πρέπει να σεβαστούν τους ανθρώπους της Αιγύπτου. Αλλιώς, θα βρεθούν κυνηγημένοι και θα κουβαλούν άσκοπα μαζί τους άψυχα αντικείμενα τα οποία δε θα έχουν τίποτα να τους προσφέρουν.**

«Μια ζωή που έζησες, την έζησες, δεν τη βρίσκεις αλλού. Γιατί την έζησες μέσα σε μυρουδιές, μέσα σε φώτα, μέσα σε ήλιους και βροχές, μέσα σ' ανθρώπους. Κι αυτά όλα θα μείνουν πίσω και θα τ' αναζητάς»

Η Αριάγνη γνωρίζει πως, αν και δε γεννήθηκε στην Αίγυπτο, αυτή είναι η πατρίδα της, γιατί εκεί μεγάλωσε τα παιδιά της, γιατί εκεί έχει τις καλύτερες αλλά και τις πιο επώδυνες αναμνήσεις της. Φεύγοντας από την Αίγυπτο θα στερηθεί τις ιστορίες που κρύβει για εκείνη κάθε σημείο της πόλης όπου έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής της. Θα στερηθεί όλες εκείνες τις μνήμες που της ξυπνά ο τόπος, θα στερηθεί τις φιλίες που τη δένουν με τους ντόπιους κατοίκους, θα στερηθεί την αγάπη που ένιωσε για εκείνους και την αγάπη που ένιωσαν για εκείνη.

Η Ελλάδα είναι η γενέτειρά της δεν είναι όμως κι ο τόπος που μεγάλωσε τα παιδιά της, δεν είναι ο τόπος στον οποίο έζησε όλες εκείνες τις μικρές, μα τόσο πολύτιμες εμπειρίες της μητρότητας. **Το να φύγει από την Αίγυπτο θα σημάνει την απώλεια της πραγματικής της πατρίδας**, θα σημάνει την απομάκρυνση από τον τόπο στον οποίο δημιούργησε και ανέθρεψε την οικογένειά της. Την απομάκρυνση από τον τόπο όπου η ίδια έγινε μητέρα, σύζυγος και πάνω απ' όλα τον τόπο που διαμόρφωσε και σημάδεψε, όσο κανείς, τον ίδιο της τον εαυτό. **Στην Ελλάδα θα είναι ξένη ανάμεσα σε ξένους**, θα είναι σαν ένας άνθρωπος χωρίς προσωπική ιστορία, χωρίς καμία συναισθηματική συσχέτιση με τον τόπο που την περιβάλλει.

«Θα λέτε: μάννα, και τούτη τη λεκάνη, πίσω μας θα την αφήσουμε; Να σας πω για τη λεκάνη. Το άσπρο σμάλτο της από μέσα είναι τσουκαρισμένο στον πάτο, μια μαύρη ξεγδαρματιά που μεγαλώνει με τα χρόνια, γι' αυτό θέλει προσοχή στο σαπούνισμα. Έτσι την αγόρασα, μισοτιμής. Αυτού έπλυνα τα μωρουδιακά σας, από Μιχάλη ως Νίκο, τριάντα χρόνια, μάλιστα. Πώς θαρρείτε πως στήνεται νοικοκυριό άμα ζεις μεροδούλι μεροφάι; Αυτό που αγοράζεις κόβοντας απ' το ψωμί σου, το καμαρώνεις, το προστατεύεις, γαντζώνεσαι πάνω του»

Η αφήγηση της Αριάγνης αποτελεί ένα από τα πιο συγκινητικά κομμάτια του βιβλίου και φανερώνει, όχι με ρητορείες και επιχειρήματα, αλλά μέσα από την παντοδυναμία της πράξης και του παραδείγματος, την **ψυχική συγγένεια όλων των ανθρώπων**.

Τη στιγμή που ο πατέρας της Ουρανίας ξενυχτά παίζοντας χαρτιά, τη στιγμή που δε βρίσκεται κανείς να βοηθήσει το κοριτσάκι που είναι έτοιμο να χαθεί απ' την ακατάσχετη αιμορραγία, ο Γιούνες είναι ο μόνος που σπεύδει και χωρίς να λογαριάσει τίποτε και κανέναν μεταφέρει το μικρό παιδί στο φαρμακείο, για να το δει ο γιατρός. **Η γοργή πορεία του Γιούνες μέσα στη νύχτα, το σπάσιμο της πόρτας του φαρμακείου, η βία που ασκεί στο γιατρό, μη τυχόν και δε φροντίσει αμέσως το μικρό παιδί, όλα αυτά στέκουν ψηλότερα από κάθε επιχείρημα**. Είναι η έμπρακτη έκφραση ανθρωπιάς, που δείχνει πως δεν υπάρχει και **δεν πρέπει να υπάρχει τίποτε να χωρίζει τους ανθρώπους**. Τη στιγμή της μεγάλης ανάγκης, τη στιγμή που κρίνεται η ζωή ενός παιδιού, ο Γιούνες δε λαμβάνει υπόψη του τη συμπεριφορά του Διονύση απέναντί του, δε σκέφτεται πόσο τον περιφρονεί ο πατέρας του παιδιού, **δεν κοιτάζει τη φυλή της απελπισμένης μάννας: επεμβαίνει άμεσα και σώζει μια ζωή**.

«Κι άφησες αυτόν τον βρωμάραπα να πάρει στην αγκαλιά του το κορίτσι μας;»

Η απάντηση του Διονύση, η γεμάτη αχαριστία απάντηση, που φανερώνει την έκταση της απέχθειάς του για τους Αιγύπτιους, έρχεται να επισφραγίσει τους χειρότερους φόβους της Αριάγνης. Οι άνθρωποι που κρατούν στην ψυχή τους μίσος είναι πια τόσο δοσμένοι σε αυτό που δεν μπορούν να αναγνωρίσουν ούτε την πολυτιμότερη προσφορά του άλλου ανθρώπου.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του βιβλίου

1. Ποια γνώμη έχει για τους ντόπιους ο Διονύσης; Τι καθορίζει τη στάση του απέναντί τους;

Ο Διονύσης θεωρεί τους ντόπιους κατώτερα πλάσματα, που πρέπει να τους αντιμετωπίζει κανείς με αυταρχικό, βίαιο τρόπο. Τους αποκαλεί περιφρονητικά «γομάρια», δηλαδή ανθρώπους αναίσθητους και αποκτηνωμένους. Πιστεύει ότι δεν πρέπει να τους ανοίγουν τα μάτια, να τους βοηθήσουν να αφυπνιστούν πνευματικά, αλλά να τους αφήνουν στο σκοτάδι της αμάθειας. Περιφρονεί τους Αιγυπτίους και χαρακτηρίζει «ξεπεσμένους» τους Ευρωπαίους που τυχόν επισκέπτονται τα καφενεία τους. Αποκλείει πεισματικά να γίνει συγχώνευση των συνδικάτων Ευρωπαίων και Αιγυπτίων. Είναι τόση η απέχθειά του γι' αυτούς, ώστε και τον άνθρωπο που έσωσε την κόρη του τον αποκαλεί «βρωμάραπα».

Αυτή η στάση του καθορίζεται:

- 👉 από την κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική υπεροχή του ελληνικού στοιχείου έναντι του αιγυπτιακού
- 👉 από την ευρεία διάδοση των φυλετικών προκαταλήψεων στους κόλπους του ευρωπαϊκού στοιχείου
- 👉 από την απειλή που πιστεύει ότι εκπροσωπούν οι Αιγύπτιοι για τα εργασιακά συμφέροντα των Ευρωπαίων.

2. Ο Σταμάτης χαρακτηρίζει τις ιδέες του Μιχάλη ως «μεγαλοϊδεατισμούς». Τι θέλει να πει;

Ο Σταμάτης συμφωνεί με τις αυταρχικές αντιλήψεις του πατέρα του· γι' αυτό, όταν ο ξένος παρατήρησε ότι έπρεπε στην απεργία να «τραβήξουν» και τους Αιγύπτιους, ο Σταμάτης είχε απαντήσει ειρωνικά ότι οι ντόπιοι μόνο με τη βία, με το «κουρμπάτσι», πρέπει να αντιμετωπίζονται, για να μένουν ποδηγετημένοι, εξαρτημένοι από τους Ευρωπαίους. Επομένως, μιλώντας για μεγαλοϊδεατισμό αναφέρεται στις απόψεις του αδελφού του Μιχάλη, που φρονεί ότι οι Αιγύπτιοι και οι Ευρωπαίοι πρέπει να δημιουργήσουν ενιαία συνδικάτα. Αυτή την ιδέα τη θεωρεί ουτοπική, ανεφάρμοστη, επικίνδυνη· γι' αυτό την παρομοιάζει με τη Μεγάλη Ιδέα που οδηγούσε τους Έλληνες σε «παράλογα» σχέδια για την εδαφική τους επέκταση. Κατά μία άλλη άποψη ο Σταμάτης μιλώντας για μεγαλοϊδεατισμό αναφέρεται στις φυλετικές προκαταλήψεις του πατέρα του που θεωρεί ότι οι Έλληνες είναι σαφώς ανώτεροι των Αιγυπτίων και δικαιολογημένα τους αντιμετωπίζουν με υπεροπτικό και αυταρχικό τρόπο.

3. Η Αριάδνη προβλέπει το μελλοντικό ξεριζωμό των Ελλήνων της Αιγύπτου. Από πού απορρέει η πρόγνωσή της;

Η Αριάδνη δεν διαθέτει υψηλή παιδεία και μόρφωση· με την κοινή όμως λογική και το ρεαλισμό της αναλύει αντικειμενικά την κατάσταση και κάνει ορθές προβλέψεις για το μέλλον. Αν συνεχιστεί η καταπίεση των Αιγυπτίων από τους Ευρωπαίους, είναι μαθηματικά βέβαιο ότι οι ντόπιοι θα αντιδράσουν και θα εκδιώξουν τους δυνάστες Ευρωπαίους. Η Αριάδνη υποδεικνύει μάλιστα και το κατάλληλο φάρμακο· την ισότιμη και ανθρώπινη αντιμετώπιση των Αιγυπτίων, όμως η άποψή της θα βρει ελάχιστους υποστηρικτές κι έτσι, μετά από λίγα χρόνια, η προφητεία της δυστυχώς θα εκπληρωθεί.

4. Ποια η στάση της Αριάγνης απέναντι στους ντόπιους; Να την παραβάλετε με τη στάση του Διονύση. Ποια συνέπειες έχει η μια και ποιές η άλλη;

Στις προκαταλήψεις και τις υποτιμητικές αντιλήψεις του Διονύση για τους Αιγυπτίους, η Αριάγνη αντιπαραθέτει ένα ανθρωπιστικό και δημοκρατικό όραμα: αφού τα προβλήματα των απλών ανθρώπων, Ευρωπαίων και Αιγυπτίων, είναι κοινά, πρέπει να συνεργάζονται, να δείχνουν αμοιβαίο σεβασμό, να αλληλοβοηθούνται. Η βία [«κουρμπάτσι»] και οι αντιπαραθέσεις [«χαντάκια που σκάβετε και χωρίζετε»] πρέπει να εκλείψουν και όλοι, ανεξαρτήτως φυλής και θρησκείας, να ζήσουν ειρηνικά και αδελφωμένα. Με αυτό τον τρόπο, η Αριάγνη σε κρίσιμες γι αυτήν στιγμές θα εξασφαλίσει τη συμπαράσταση των ντόπιων [τη βοήθεια του Γιούνες στο περιστατικό με τη μικρή Ουρανία], ενώ κάνει τις σωστές προβλέψεις για το μέλλον.

Αντίθετα, ο Διονύσης τυφλωμένος από το φυλετικό μίσος δεν κατανοεί την αναγκαιότητα και το αμοιβαίο όφελος της κοινής δράσης των Ευρωπαίων και Αιγυπτίων εργαζομένων, ούτε είναι σε θέση να δει με καθαρό μάτι τα πράγματα και να προβλέψει τα επερχόμενα δεινά.

Να αναπτύξετε το θέμα

«η Αριάδνη δίνει μαθήματα ανθρωπισμού και πολιτικής στον άντρα της»

Η Αριάδνη παρόλο που δεν ασχολείται με την πολιτική και το συνδικαλισμό, όπως ο άντρας της, με την κοινή λογική που διαθέτει και την απουσία προκαταλήψεων αποδεικνύει ότι διαθέτει πολιτική οξυδέρκεια και συνείδηση σε αντίθεση με τον άνδρα της. Ο Διονύσης βλέπει μόνο τα άμεσα συμφέροντά του. Δεν καταλαβαίνει ότι το μίσος και οι προκαταλήψεις θα προκαλέσουν τελικά την οργή και την εξέγερση των Αιγυπτίων εναντίον των ξένων. Απεναντίας, η Αριάγνη διαβλέπει αυτό τον κίνδυνο και πιστεύει ότι, αν πρυτανεύσει η ανθρωπιά και η αρμονική συνεργασία Ευρωπαίων και Αιγυπτίων, το αποτέλεσμα θα είναι ειρηνική συμβίωση και η κοινή πρόοδος. Δυστυχώς οι απόψεις της Αριάδνης δεν επικράτησαν. Έτσι οι φόβοι της επαληθεύτηκαν και το 1956 ξένοι εκδιώχθηκαν βίαια από την Αίγυπτο.

